

Н. В. Філіпова,
аспірант, ЧДІЕУ,
І. А. Косач,
к.е.н., доцент, ЧДІЕУ

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

В статті досліджено важелі державного регулювання інвестиційної діяльності. Наведено визначення державної інвестиційної політики, розглянуті фактори, які на неї впливають, розглянуто інструменти регулювання банківської інвестиційної діяльності, а також запропоновано напрямки покращення процесу інвестиційної діяльності в Україні.

В статье рассмотрены рычаги государственного управления инвестиционной деятельностью. Дано определение государственной инвестиционной политики, рассмотрены факторы, которые на нее влияют, описаны инструменты управления банковской инвестиционной деятельностью, а также приведены предложения по улучшению процесса инвестиционной деятельности в Украине.

The article deals with the levers of government investment. The definition of public investment policy, discussed the factors that affect it. We describe the management tools of the banking investment activities. There are suggestions for improving the process of investment activity in Ukraine.

Ключові слова: державне регулювання, інвестиційна діяльність, інвестиційна політика.

Актуальність теми дослідження. Однією з важливих умов стабільності та надійності економічної системи країни є банки, а в процесі відтворення української економіки банківська система здатна забезпечити вагомий обсяг інвестицій, яких потребує держава. При цьому держава відіграє першочергову роль в регулюванні та координації цього процесу.

Постановка проблеми. Банківські установи відіграють важливу роль у розвитку фінансового сектору економіки країни. В інвестиційному процесі країни банки мають стати головними учасниками, отже державне регулювання банківського інвестиційного процесу підлягає аналізу та вдосконаленню, оскільки проблемою є недосконалість регулювання інвестиційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами регулювання інвестиційної діяльності в Україні займалися такі вчені, як Г. В. Абрамович, Т. В. Бова, О.Д. Вовчак, Л. П. Рудь, Л. Г. Кльоба та ін.. На думку Г.В. Абрамовича зміцнення фінансового ринку є головним чинником для покращення інвестиційної діяльності, а О.Д. Вовчак досліджувала теоретичні аспекти регулювання інвестиційної діяльності державою. Л. П. Рудь розглядав механізм державного регулювання інвестиційної діяльності та особливості його формування.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження механізму державного регулювання банківської інвестиційної діяльності та визначення основних напрямів її покращення.

Виклад основного матеріалу. Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється з метою реалізації економічної, науково-технічної і соціальної політики. Воно визначається показниками економічного і соціального розвитку України, республіканськими і регіональними програмами розвитку народного господарства, республіканським і місцевими бюджетами, передбачуваними в них обсягами державного фінансування інвестиційної діяльності [7].

Державна інвестиційна політика — це діяльність держави щодо регулювання інвестиційної діяльності з метою реалізації цілей економічної, науково-технічної та соціальної політики; комплекс економічних, організаційно-правових та інших заходів держави, спрямованих на створення сприятливого інвестиційного клімату, структурну перебудову, підвищення ефективності національної економіки [4, С.117].

На інвестиційну політику держави впливають такі фактори як структура економіки, рівень її розвитку, стан та ефективність використання основних виробничих фондів, фінансові можливості, рівень науково-технічного розвитку. В Україні можна виділити наступні напрямки державного регулювання інвестиційної діяльності на рис.1.

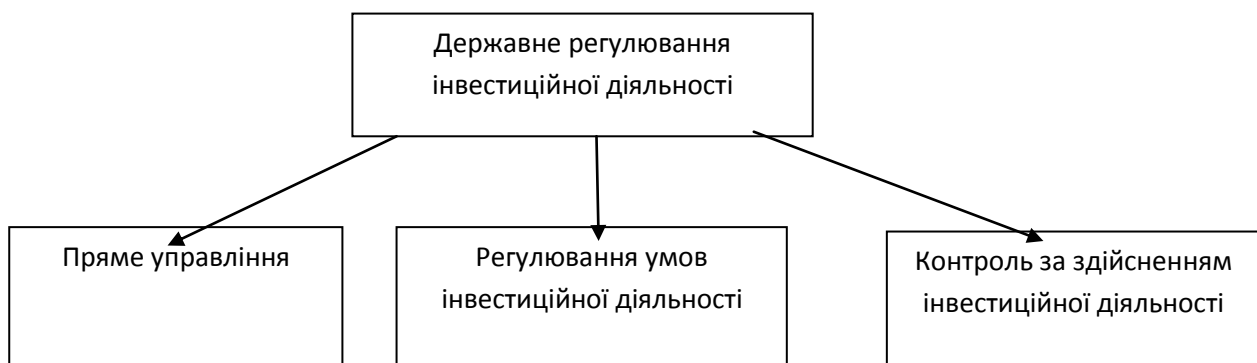

Рис. 1. Напрямки державного регулювання інвестиційної діяльності.

Відповідно до ст. 66 Закону України "Про банки і банківську діяльність" державне регулювання діяльності банків здійснюється Національним банком України у таких формах:

I. Адміністративне регулювання:

- 1) реєстрація банків і ліцензування їх діяльності;
- 2) встановлення вимог та обмежень щодо діяльності банків;
- 3) застосування санкцій адміністративного чи фінансового характеру;
- 4) нагляд за діяльністю банків;
- 5) надання рекомендацій щодо діяльності банків.

II. Індикативне регулювання:

- 1) установлення обов'язкових економічних нормативів;
- 2) визначення норм обов'язкових резервів для банків;
- 3) установлення норм відрахувань до резервів на покриття ризиків від активних банківських операцій;
- 4) визначення відсоткової політики;
- 5) рефінансування банків;
- 6) кореспондентські відносини;
- 7) управління золотовалютними резервами, включаючи валютні інтервенції;
- 8) операції з цінними паперами на відкритому ринку;
- 9) імпорт та експорт капіталу.

У теорії державного управління банківською інвестиційною діяльністю можна виділяти фундаментальні та інструментальні цілі [6].

Фундаментальні цілі – це такі цілі, які не потребують додаткового обґрунтування. Інструментальні цілі – є інструментами досягнення фундаментальних цілей.

Основними методами державного регулювання банківської інвестиційної діяльності є:

- 1) організаційно-правові;
- 2) бюджетні;
- 3) використання іноземних інвестицій;
- 4) грошово-кредитна політика.

Правова база являється дуже важливим важелем, її розвиток сприяє ефективному розвитку економічної діяльності для всіх її сфер. Організаційно-правові методи державного регулювання інвестиційної діяльності передбачають:

розробку відповідної законодавчої бази; розробку державних норм та стандартів в інвестиційній сфері; ліцензування інвестиційної діяльності; державну експертизу державних програм та проектів; антимонопольні заходи; роздержавлення та приватизацію; умови використання землі та інших природних ресурсів [8].

Основними законами, які регулюють інвестиційну діяльність України є Закони: «Про інвестиційну діяльність», «Про цінні папери та фондовий ринок», «Про інноваційну діяльність», «Про інститут спільного кредитування» та інші.

При визначенні інвестиційної діяльності у законодавчих актах цільове використання інвестицій не враховується. Недосконалою також є законодавчо-правова основа виконання державних зобов'язань. В регулюванні іноземних інвестицій єдиними правовими інструментами є міжнародні угоди, які можуть надавати додаткові пільги іноземним інвесторам на основі взаємності. Чинне законодавство націлює комерційні банки на отримання прибутку, що ставить їх в один ряд з підприємницькими структурами, нівелюючи їх сутнісну особливість як механізму просування грошей в економіці [1, С.158]. Неузгодженість внутрішнього законодавства в регулюванні міжнародних розрахунків ускладнює входження банківських установ в міжнародну платіжну систему.

До бюджетних важелів відносять податкову систему, яка перерозподіляє доходи підприємств та населення. Цю систему вважають оптимальною для утворення бюджету країни, а саме його прибуткової частини. Основними недоліками, на наш погляд, є недосконалість податкової системи, оскільки податки, які сплачуються, наприклад, податок на прибуток, податок на додану вартість, суттєво впливають на розмір капіталу банківських установ. Достатній розмір капіталу виконує функцію страхівки на випадок, коли банк несе збитки або з'являються ризики, в тому числі від інвестиційної діяльності. Тут держава має зацікавленість і повинна сприяти накопиченню достатнього капіталу банківськими установами. Як наслідок, вони прийматимуть більш активну участь в інвестиційному процесі.

Що стосується використання іноземного капіталу, як метода регулювання банківської інвестиційної діяльності, можна сказати, що іноземні інвестори вдаються до купівлі контрольного пакету акцій українських банків. Прикладом даної діяльності є такі банки: „Прокредіт” Банк, „УкрСиббанк”, „Укрсоцбанк”, „Правекс-Банк”, банк „Форум”, „ВТБ Банк”.

Особливу увагу, на наш погляд, слід приділити грошово-кредитній політиці. Основною її ціллю є економічне зростання, досягнення якої відбувається через

використання і узгодження проміжних цілей (валютний курс, відсоткова ставка, грошова маса тощо).

Вирізняють такі основні інструменти грошово-кредитного регулювання:

- норми страхових резервів, які зобов'язані мати комерційні банки й тим самим відволікати певну частину своїх коштів від активного використання для кредитування та інвестування;
- облікова ставка Національного банку, за якою він продає кредитні ресурси особам, збільшуючи або зменшуючи обсяги кредитних джерел для фінансування інвестицій;
- операції з державними цінними паперами відкритому ринку [3].

Зміни, які відбувалися в обліковій ставці за період з 2004 року по січень 2011 року зображені в таблиці 1.

Таблиця 1

<i>Період</i>	<i>Облікова ставка НБУ</i>
2004	9,0
2005	9,5
2006	8,5
2007	8,4
2008	12,0
2009	10,25
2010, в тому числі:	7,75
січень	10,25
лютий	10,25
березень	10,25
квітень	10,25
травень	10,25
08.06	9,5
червень	9,5
08.07	8,5
липень	8,5
10.08	7,75
серпень	7,75
вересень	7,75
жовтень	7,75
листопад	7,75
грудень	7,75
2011, січень	7,75

З таблиці бачимо, що з серпня 2008 року облікова ставка НБУ знизилась та утримується стабільно. Але також відомо, що, нажаль, зниження облікової ставки поки не вплинуло на зниження процентних ставок по кредитах, отже послаблення грошово-кредитної політики носить формальний характер.

Взагалі можна виділити наступні види грошово-кредитної політики Центрального банку, рис. 2.

Рис. 2. Види грошово-кредитної політики.

Гнучка грошово-кредитна політика – політика центрального банку, за якою проміжною ціллю є фіксація або підтримка процентних ставок на певному рівні. Попит на гроші зростає – зростає їх пропозиція, попит зменшується – зменшується пропозиція. Це відбувається задля підтримки фіксованої номінальної відсоткової ставки.

Жорстка грошово-кредитна політика орієнтована на фіксацію стабільного грошового обсягу. Тут збільшення відсоткової ставки відбувається через зростання попиту на гроші, і, навпаки, падіння попиту на гроші – зниження відсоткової ставки. В даному випадку банк підтримує певний рівень пропозиції грошей.

Проміжному типові грошово-кредитної політики відповідає така модель пропозиції грошей: при зміні попиту на гроші пропозиція грошей змінюється, але в обсязі, недостатньому для підтримки процентних ставок на фіксованому рівні. Тобто зростання попиту на гроші супроводжується зростанням і пропозиції грошей, і ставки процента [5].

Отже, грошово-кредитна політика регулює роботу банківської системи та грошовий обіг, впливаючи на інвестиційні умови. На даний час в Україні більш використовується проміжна політика.

Для ефективного регулювання грошово-кредитним ринком, управління ліквідністю банківської системи, виконання функції кредитора НБУ застосовує механізми рефінансування банків. Економічна сутність кредитів НБУ на макрорівні полягає в тому, що через кредитування банків здійснюється емісія грошей в обіг і розширюється обсяг сукупної грошової маси в економіці, створюючи умови для експансії кредитної діяльності банків. На мікрорівні кредити Національного банку сприяють підтриманню банками своєї ліквідності на необхідному рівні, зміні структури їхніх активів на користь позичкових операцій, а також розширенню, за необхідності,

обсягу кредитної допомоги своїм клієнтам [9]. Останнім часом під програму рефінансування потрапили наступні банки: „Укрпромбанк”, банк „Надра” та інші. На сьогодні НБУ дещо обмежив рефінансування банків, що гальмує укріплення фінансово-банківської системи, виправлення ситуації проблемних банків.

Висновки. Проаналізувавши інструменти державного регулювання банківської діяльності можна виділити наступні напрямки покращення інвестиційних процесів в Україні:

- забезпечення гарантійних умов при здійсненні інвестицій банківськими установами в державні проекти;
- сприяти залученню іноземних інвестицій для розвитку банківської системи України;
- скорегувати податкову систему по відношенню до установ, які здійснюють інвестиційне кредитування;
- оптимізувати відсоткову політику Національного Банку України;
- проводити рефінансування банків, як один із засобів заохочення до здійснення інвестиційної діяльності;
- при необхідності сприяти процесу злиття та поглинання банків, шляхом вдосконалення правової бази;
- робити централізовані державні капіталовкладення.

Застосування вищенаведених заходів сприятиме розвитку фінансового сектору економіки, зокрема покращить процес інвестиційної діяльності країни.

Література

1. Вовчак О. Д. Державне регулювання банківської інвестиційної діяльності в Україні: дис. ... доктора економ. наук : 08.02.03 / Ольга Дмитрівна Вовчак. – Львів, 2006. – 283 с.
2. Воронова Л. К. Фінансове право України: Підручник. / Л. К. Воронова. - К.: Прецедент; Моя книга, 2006. - 448 с.
3. Данілов О. Д. Інвестування: Навчальний посібник. / О. Д. Данілов, Г. М. Івашина, О. Г. Чумаченко. – К., - 2001. - 364 с.
4. Дідківська Л. І. Державне регулювання економіки: Навч. посіб. / Л. І. Дідківська, Л. С. Головка. - К.: Знання, 2006. — 5-е вид. стер. – 213 с.

5. Небава М. І. Теорія макроекономіки [Електронний ресурс]: навчальний посібник для вузів / М. І. Небава. - Київ : Слово, 2003. – 536 с. — Режим доступу до посібника: http://publik-library.net.ua/show_title.php?id=367
6. Паласевич М. Б. Теоретико-методологічні засади державного регулювання банківської діяльності / М. Б. Паласевич // Науковий вісник. - 2007. - № 17.7. - С. 245 - 250.
7. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 р. №1560-12 // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – с.646; – №10. – с. 138.
8. Рудь Л. П. Механізм державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні / Л. П. Рудь // Науково-технічний збірник. - 2010. - № 96. - С. 143 - 148.
9. Центральний банк та грошово-кредитна політика : Підручник / [Мороз А. М., Пуховкіна М. Ф., Савлук М. І. та ін.] ; за ред. А. М. Мороза, М. Ф. Пуховкіної. – К. : КНЕУ, 2005. – 556 с.